

Konferencija „Asmuo, moralė ir politika: filosofinių alternatyvų paieškos“, 2022 m. vasario 28 d.–kovo 1 d. (VU TSPMI). Konferencija buvo projekto „Modernioji moralės ir politikos santykio problema: Vakarų ir Lietuvos filosofijos iššūkis“, finansuojamo Lietuvos mokslo tarybos, dalis. Konferencijoje siekta apsvarstyti problemišką politikos ir moralės santykį, apibrėžti asmens vaidmenį tarp šių dviejų dimensijų. Pirmąją konferencijos dieną pranešimą skaitė profesorius Holgeris Zaborowskis (Erfurto universitetas, Vokietija). Antrąją dieną buvo skaityti keturi pranešimai, konferenciją uždarė apibendrinamoji diskusija. Ne viename pranešime buvo aptariama Roberto Spaemanno filosofija ir konkrečiai jo asmens sąvoka. Pasak prof. Zaborowskio, Spaemannas laikosi pozicijos, kad filosofas turi sugebėti peržengti modernybės ribas, vengti susitapatinti vien su tradicija ar su ateitimi, iš to kyla ir tai, kad metafizika negali būti atmesta. Šis filosofas taip pat mano, kad ideologijos simbolizuoja pasidalijimą į stovyklas, o tai filosofui turi būti svetima, jis turi siekti apmąstyti patį pasidalijimą. Prof. Alvydas Jokubaitis savo pranešime gynė tezę, kad Carlo Schmitto ir Immanuelio Kanto politiškumo ir moralumo koncepcijos nėra suderinamos. Remiantis I. Kantu paaiškėja tai, kad politika yra subordinuota moralei, nes jos paskirtis yra ištaisyti moralines klaidas. Dr. Aistė Noreikaitė savo pranešime grįžo prie Spaemanno teigdamą, kad politika turi savo ontologiją – apmąstydamas visuomenės pliuralumą, filosofas pagrindžia, jog asmuo ontologiškai tampa asmeniu tada, kai yra intersubjektyviame santykiyje, todėl kitų buvimo atpažinimas gali tapti politikos pagrindu. Dr. Vilius Bartninkas konferencijoje pristatė nuosaikumo dorybės vaidmenį politikos ir moralės perskyros fone. Nuosaikumas pasirodo kaip įpročio ir racionalaus paaiškinimo dermė, vadinasi, jis neatsiejamas nuo episteminio

lygmens, kuris sujungia ir moralę su politika. Konferenciją uždarė dr. Simo Čelutkos pranešimas apie pasiaukojimą kaip moralinį politikos stebuklą. Pasiaukojimas pasirodė kaip verčiantis atsisakyti savo egoistiškumo ir gebantis politiškai sutelkti bendruomenę. Iš visų pranešimų išryškėjo, kad moralės ir politikos ryšio klausimas, kad ir kokioje padėtyje viena kitos atžvilgiu šios koncepcijos būtų, nepraranda aktualumo ir prisipildo dar daugiau prasmės reikšmingų politinių lūžių kontekste. Konferencijoje sėkmingai pavyko apibendrinti ir apžvelgti šiuolaikinių autorių debatus šia tema, taip pat palyginti su senųjų mąstytojų tekstais. Konferencijos pranešimų įrašus galima rasti VU TSPMI ir Instituto „YouTube“ paskyroje. *Elžbieta Žutautaitė.*

Viktorijos Rimaitės-Beržiūnienės disertacijos „Paminklai Lietuvoje: valstybės tapatybės konstravimas“ gynimas, 2022 m. balandžio 1 d. (VU TSPMI). Komisiją sudarė prof. dr. Dovilė Budrytė (dalyvavo nuotoliniu būdu), prof. dr. Violeta Davoliūtė, doc. dr. Jekaterina Lavrinec, doc. dr. Nerija Putinaitė, pirmininkavo doc. dr. Inga Vinogradnaitė. Pagrindinis disertacijos tikslas buvo atrasti, kokia Lietuvos tapatybė yra kuriama per paminklus arba, kaip teigė pati Viktorija Rimaitė-Beržiūnienė, „ką apie Lietuvą iš jos paminklų sužinotų atvykę iš svetur?“ Tai daryta analizuojant 395 Lietuvos paminklus kaip atminties vietas ir tipologizuojant jų kuriamus naratyvus. Išskirti penki pagrindiniai paminklų tipai: okupacija ir pasipriešinimas jai, valstybingumas, senoji Lietuva, tautinis atgimimas, žydiškasis pasakojimas. Ypač ryškūs Lietuvos paminkluose yra valstybingumo ištakų tąša nuo Viduramžių bei Rusijos kaip kito akcentavimas. Disertacija deda pagrindą ir tolesniems tyrimams – pirmą kartą buvo sudarytas ir pavišintas išsamus visų 1990–2019 m. pastatytų paminklų, žadinančių istorinę atmintį, sąrašas. Klausimų gynimo komisijai sukėlė paminklo kaip objekto apibrėžimas: disertacijoje paminklams buvo priskirti akmens, granito ar kitų tvarių medžiagų viešojoje erdvėje stovintys erdviniai-tūriniai objektai, tačiau komisijos nariai klausė, kodėl kitokių medžiagų (pavyzdžiui, mediniai kryžiai) ar ki-

tokių formų (pavyzdžiui, paminklinės lentos) objektai prie paminklų nebuvo priskirti. Viktorija Rimaitė-Beržiūnienė pasirinkimą paaiškino dvejopai: visų pirma, pasirinkimą ji grindė F. Bellentani teorine prieiga apie paminklų skirstymą pagal erdvines formas bei poreikiu surasti kriterijų, apribojantį objektų kiekį. Kaip prieš komisijos balsavimą pajuokavo darbo vadovas Alvydas Jokubaitis, disertacijos tikslas buvo sukurti „akmeninę politologiją“ – tai yra parodyti, kad paminklai gali būti svarbūs ne tik kaip politinio lauko objektai, bet ir subjektai, kuriuos verta tirti atskirai. Komisija vieningai balsavo už daktaro vardo suteikimą Viktorijai Rimaitei-Beržiūnienei. *Nikita Ščiupakov*

Diskusija „Globalūs iššūkiai ir mūsų vaidmuo“, 2022 m. balandžio 29 d. (VU TSPMI). Renginys vyko VU TSPMI Politologų dienų paskutinę dieną simboliškai minint VU TSPMI trisdešimtąjį gimtadienį. Diskusijoje dalyvavo VU TSPMI direktorė M. Šešelgytė, pavaduotoja studijoms L. Strupinskienė, instituto alumnai: susisiekimu ministras M. Skuodis ir Nyderlandų Karalystės ambasados Lietuvoje vyresnysis pareigūnas J. Lingevičius bei garbingi svečiai: D. Grybauskaitė, L. Linkevičius, o diskusiją vedė E. Jakilaitis. Pokalbyje vyravo klausimai apie lyderystę, kurios trūko prasidėjus karui Ukrainoje. Kadenciją baigusi prezidentė D. Grybauskaitė nevengė pakritikuoti Vakarų lyderius, jos nuomone, būtent jų delsimas priimti sprendimus ir baimė paskatino karą. Susitikę diskusijos dalyviai įvertino, kad V. Zelenskis dabar yra vienintelis lyderis, kuris stoja „kaktomuša prieš Rusiją“. Instituto direktorė M. Šešelgytė pakomentavo, jog dabartinių Vakarų valstybių lyderiai nėra pasirengę inovacijoms ir krizėms. Politikai nėra linkę rizikuoti savo karjera, nes rinkėjai nėra linkę priimti pokyčių, kurie gali padaryti neigiamą įtaką jų gyvenimui. Iš esmės pritardamas šiai nuomonei, L. Linkevičius teigė, kad viena svarbiausių lyderio savybių yra ryžtas nebesilaikyti taisyklių, kurias sulaužė kita pusė. Kita savybė yra greitai ir tikslingai priimti sprendimus, nes krizės ar karo metu laikas itin brangiai kainuoja. Diskusijoje aptarta, kad pasigendama tarptautinių organizacijų, kurios turėtų

užtikrinti taiką pasaulyje, lyderystės. Diskusijoje buvo svarstoma, ar užtektų „už akių“ nubausti Rusijos Federacijos aukščiausiuosius pareigūnus, ar tokiu veiksmu Europa ir visas Vakarų pasaulis priimtų tai kaip pergalę. Buvo nagrinėjamas ir galimas perversmas Rusijos viduje. Grybauskaitės nuomone, tokie perversmai, kokių nori vakariečiai, yra neįmanomi, nes „jie mąsto rytietišškai“, tik aukščiausiųjų pareigūnų lygmeniu gali įvykti pokyčių. *Austėja Dūdonytė*

Sergejaus Medvedevo paskaita „Russian Politics of Memory in context of the war in Ukraine“, 2022 m. gegužės 5 d. (VU TSPMI, nuotoliniu būdu). Rusų mokslininko, rašytojo ir žurnalisto Sergejaus Medvedevo paskaitoje buvo aptarti esminiai Rusijos atminties politikos aspektai karo Ukrainoje kontekste. Po paskaitos VU TSPMI dėstytojai Nerijus Maliukevičius ir Dovilė Jakniūnaitė išsakė komentarus. Sergejaus Medvedevo teigimu, Rusijos karas Ukrainoje yra grįstas įsivaizduojamu praeities didybės idealu. Šis karas remiasi fikcija, tam tikra nostalgijos, atminties politika. Karas buvo pradėtas norint atkartoti Antrojo pasaulinio karo laimėjimą, kuris iki šiol yra vienas esminių Rusijos identiteto naratyvų. Vladimiro Putino valdžia yra paremta retropolitika. Praeitis yra reikšmingesnė už ateitį, todėl grėžiamasi atgal, pirmiausia į Sovietų Sąjungą, kurios griūtį Putinas laiko didžiausia katastrofa. Jis siekia panaikinti posovietinius pokyčius ir sugrąžinti praeitį, kitaip tariant, istoriją norima keisti pagal savo poreikį. Šį judėjimą simbolizuoja Z raidė, kuri įgyja panašią tapatybinę reikšmę kaip svastika naciams. Rusijos konstruojama istorija yra ne apie individą, ne apie žmones ar tautą – šioje fikcijoje tautą pakeitė valstybė (valdžia). Rusijos atminties politikoje svarbi pergalės idėja, kurią simbolizuoja gegužės 9 d. šventė. Anot Sergejaus Medvedevo, šią politiką galime pavadinti karo religija, kuria siekiama sunaikinti visą pasaulio blogį, esantį už Rusijos ribų. Atsiradusi kaip priemonė identitetui kurti, atminties politika virto agresyviu diskursu, kuris pakeitė Rusijos užsienio politiką ir šiuo metu reiškiasi karu Ukrainoje. Galiausiai, atsakydamas į klausimą iš auditorijos, Sergejus Medvedevas apibendrina paskaitą skatinimu kvestionuoti ir mąstyti kritiškai.

kai. Pokytis įmanomas tik tada, kai turime minties, žodžio, spaudos laisvę. Medvedevo teigimu, istorijoje nėra ir negali būti vienintelės tiesos, turime išgirsti ir suprasti skirtingas perspektyvas. *Skirmantė Sakalauskaitė*

Diskusija „Partnerystės įstatymas: kokią vertybinę kryptį pasirinkime?“. 2022 m. gegužės 17 d. (VU TSPMI, hibridiniu būdu).

Diskusiją suorganizavo VU TSPMI ir Lietuvos žmogaus teisių centras. Ja siekta aptarti argumentus už ir prieš partnerystės įstatymą bei jo priėmimo galimybes Lietuvoje. Diskusija prasidėjo jos dalyvių (politikų ir ekspertų) pasisakymais apie partnerystės įstatymą ir vyko laisva forma dalyviams referuojant į vienas kito išsakytas idėjas. Diskusijos vedėja Inga Vinogradnaitė renginio įvadinėje dalyje atkreipė dėmesį į 2022 m. gegužės 16 d. užregistruotą Civilinės sąjungos įstatymo projektą, kuris buvo apibūdintas kaip radikalus kompromisas, nes nesulaukė didelio Seimo narių palaikymo. Civilinės sąjungos įstatymas kitų renginio dalyvių taip pat įvardytas kaip minimaliausias dalykas, dėl kurio Seimo nariams pavyko susitarti siekiant išspręsti dalies visuomenės problemas ir išvengti dalies visuomenės, nepritariančios partnerystės įstatymui, pasipriešinimo. Diskusijoje pabrėžta Civilinės sąjungos įstatymo reikalingumo esmė – sureguliuoti civilinius santykius tarp dviejų asmenų siekiant išspręsti turto, paveldėjimo ir informacijos susižinojimo klausimus. Kaip teigė Dainius Žalimas, įstatymo esmę sudaro ne jo pavadinimas (forma), o turinys, kai yra kalbama apie žmogaus teises. Remiantis 2019 m. Konstitucinio Teismo nutarimu, šeima yra pripažįstama ir tos pačios lyties žmonių sąjunga, pagrįsta emociniu ir dvasiniu ryšiu, tai – ne vien tik ūkinis vienetas; šeimos sudarymo pagrindas yra ne tik santuoka. Nors Civilinės sąjungos įstatymas sureguliuotų ūkinius santykius tarp asmenų, tačiau neprilygtų Konstitucinio Teismo išaiškintai šeimos sampratai. Pagrindiniai įvardyti šio ar panašaus įstatymo oponentų nuogaštavimai yra susiję su homoseksualių porų santykių reglamentavimu, kuris ateityje galėtų atverti duris tos pačios lyties asmenų santuokai ir teisei įsivaikinti vaikus. *Ona Rinkevičiūtė*

Diskusija „Rinkimų komitetų sėkmė savivaldybių tarybų rinkimuose“, 2022 m. rugsėjo 6 d. (VU TSPMI, nuotoliniu / hibridiniu būdu). Renginys buvo suorganizuotas siekiant pavišinti dr. Jogilės Ulinskaitės įgyvendinto mokslinio projekto „Visuomeninių rinkimų komitetų Lietuvoje studija: tarp lokalizuotos demokratijos ir partikuliaristinių interesų atstovavimo“ rezultatus. Diskusijoje, kurią vedė projekto tyrėja, dalyvavo trijų skirtingų visuomeninių rinkimų komitetų (VRK) atstovai iš Zarasų (komitetai „Švari savivalda“ ir „Kurk Zarasams“) ir Mažeikių (komitetas „Mažeikių pavasaris“) rajono savivaldybių. Diskusijoje analizuoti trys svarbiausi klausimai. Pirmas, kodėl savivaldos rinkimuose nusprendė dalyvauti su VRK, o ne su partija. Teigta, kad politinė partija labiau matoma kaip į nacionalinę politiką orientuotas formatas, o vietos lygmeniu komitetas yra tiek patogesnis, tiek pakankamas įrankis veikti. Taip pat minėtas nusivylimas partine politika – pažadų ir realybės neatitikimu, neskaidrumu ir pan. Be to, komiteto „Švari savivalda“ narė pabrėžė, kad savivaldybėse valdžia priklauso nuo išrinktų žmonių, o ne nuo partijų, bet tai reiškia, kad ideologiniai skirtumai tarp partijų vietos lygmeniu nėra pirmame plane. Antra, diskusijoje buvo paliestas ir priimtas Politinių organizacijų įstatymas, kuriame buvo sugriežtinti reikalavimai rinkimų komitetams. Pašnekovai teigė nemanantys, kad įstatymas atneš didelių pokyčių. Komiteto „Mažeikių pavasaris“ atstovas tik išreiškė nusivylimą, kad kuriant šį įstatymą nebuvo įtrauktas nė vienas rinkimų komitetas, t. y. politinės partijos pačios uždėjo „apynasrį“ VRK. Taip pat buvo atkreiptas dėmesys į pašnekovų nepasitenkinimą komitetų lygiateisiškumo politinių partijų atžvilgiu trūkumu – rinkimų komitetai, net ir tapę juridinėmis / politinėmis organizacijomis, vis tiek, priešingai nei partijos, negaus finansavimo iš valstybės. *Benas Putrimas*

Liucijos Vervečkienės disertacijos „Visi buvo patriotai vis tiek, norėjo tos nepriklausomybės“: kartos po „lūžio“ atminties darbas ir buvusio režimo samprata“ gynimas, 2022 m. gruodžio 21 d. (VU TSPMI). Komisiją sudarė prof. dr. Ainė Ramonaitė (pirmi-

ninkė), prof. dr. Natalija Arlauskaitė, prof. dr. Dovilė Budrytė, prof. dr. Violeta Davoliūtė, dr. Sigita Kraniauskienė (nuotoliniu būdu). Disertacijos mokslinė vadovė – dr. Inga Vinogradnaitė. Disertacijoje siekta suprasti, kaip formuojama praeities režimų, šiuo atveju sovietmečio, atmintis. Turint omenyje, kad sovietinės okupacijos laikotarpio atmintis valstybėje yra gana vienaprasmiška, bandoma žiūrėti kaip šeima, būdama pirminės mnemoninės socializacijos vieta, atlieka „atminties (formavimo) darbą“ perduodant sovietmetį išgyvenusių asmenų patirtį. Bandant tai išsiaiškinti tirta 16 skirtingą patyrimą turėjusių šeimų atliekant kokybinius interviu su trijų skirtingų kartų atstovais iš kiekvienos šeimos. Atlikus interpretatyvistinę analizę identifikuotos kelios skirtingos jauniausios kartos darbo su atmintimi strategijos: bandymas suprasti, pateisinimo, naujos reikšmės priskyrimo, laviravimo tarp reikšmių, sustiprinimo. Darbas buvo įvertintas kaip įdomus ir gerai atliktas, tačiau buvo pastabų dėl kai kurių reikšmingų koncepcijų pasirinkimo (pirmiausia – „lūžio“ sąvoka, „netolimos praeities“ supratimas, diskursas ir kt.) ir kuklumo bandant formuluoti platesnes ir drąsesnes bendro pobūdžio išvadas, kurios galėjo kilti iš tyrimo. Taip pat atkreiptas dėmesys į galimus tolesnius klausimus, kuriuos kelia tokios išvados – kaip atminties bendruomenė gali sujungti daug skirtingų pasakojimų? Kaip atmintį konstruoja nelietuviai (tyrimo metu visi interviu imti iš lietuvių). Nepaisant išsakytų komentarų disertantei vienbalsiai buvo suteiktas daktaro vardas. *Justinas Dementavičius*